100213

Iz zemlje
bezpravja i demoralizacije
ili
kraljev namjestnik — prosta varalica.

Objelodanio
Dr. Franko Potočnjak
bivši narodni poslanik.

Ljubljana.
Tisak „Narodne tiskarne". — Vlastita naklada.
1902.

Iz zemlje

bezpravja i demoralizacije

ili

kraljev namjestnik — prosta varalica.

Objelodanio

dr. Franko Potočnjak

bivši narodni poslanik.

Ljubljana.

Tisak „Narodne tiskarne". — Vlastita naklada.

1902.

100213

100213

D 3564/1950
F.Z.C.
395093568

Daleko je od mene, da o odnošajima u Hrvatskoj podadem izcrpivu i detaljiranu sliku. Za to bili bi nuždni folijanti. Nu kano što sliku stanoviti i opredieljeni znaci u njoj karakterišu i sa sigurnošću označuju, tako imade i u životu naroda znakova, po kojima se — bez obzira na sve ostalo — sigurno i točno njihovi odnošaji prosudjuju.

Iz Hrvatske ne prodire u vanjski sviet nikakav znak pravoga i nepatvorenoga života. Kod kuće sve se tlači i nogama gazi, puk se osiromašuje a postupa se s njim kano sa prostom marvom, inteligenciju se na svaki mogući način demoralizuje; naprama gore sve se krivo predstavlja, a naprama vani ili se to isto čini, ili — gdje to ne polazi za rukom — bojkotira se, te se oduzimlje poštovni debit novinama, koje se usudjuju, da podadu i samo slabu sliku tih odnošaja.

Tako stenje jadna Hrvatska pod sistemom, koji ju je izručio neizrecivoj propasti i ruglu obrazovanoga svieta.

Poslovica veli: reci mi s kime se družiš, pa ću ti reći tko si.

Istu tu poslovicu može se pravom uporaviti na hrvatski puk i reći: reci mi tko tobom vlada, pa ću ti reći, kako bivaš vladan.

U ovom spisu podaje se na osnovu data slika, kojom se ustanovljuju potezi, po kojima se mogu toli označiti odnošaji, koli prosuditi život u Hrvatskoj.

Sa svoje strane ne dodajem tomu ni cigle rieči; navadjam samo ustanovljene činjenice, pa po njima neka se i sudi. Nu siguran sam, da će svaki nepristran i nepreokupiran sudac kazati: u današnjoj Hrvatskoj vlada se samo potlačivanjem, krivotvorenjem i svakim mogućim bezpravjem i protuzakonitosti.

Ali se ne može ništa drugo ni očekivati u zemlji, kojom vlada individuum, koji u ime kraljevo ne može biti zaštićen pred infamirajućim nazivom — prosta varalica.

Pritužba

podnesena Nj. Veličanstvu kralju dana 8. aprila 1902.

Vaše c. i kr. apostolsko Veličanstvo!

Poduzevši sve puteve i izcrpivši sva moguća sredstva, što mi ih ustav i javno pravo rodjene zemlje pruža, žalibože bezuspješno, ne preostaje mi ino, van latiti se i ovoga izvanrednoga načina u nadi, da će mi ipak poći za rukom polučiti saniranje nanešene mi nepravde i izvojštiti pravo, koje mi se krati li i jedino iz pobuda lične osvete.

Dana 22. 23. i 30. kolovoza 1890. položio sam pred kr. banskim stolom u Zagrebu odvjetnički ispit sa „vrlo dobrim“ uspjehom, o čem izdana mi je i svjedočba po istom kr. banskom stolu od 11. rujna 1890. br. 21563. pod *A*.

Naredbom kr. zem. vlade odjela za pravosudje u Zagrebu od 21. ožujka 1893. br. 3591. podieljen mi je stallum agendi u Sv. Ivanu Zelini, nakon što sam i ponovno obnavljao molbu, kompetirajući stallum u više od 20 miesta, a sam Sv. Ivan kano najlošije mjesto navadjajući na samom posljednjem mjestu. Odbijan sam bio svojima molbama, kako mi je po samoj vladi otvoreno priznavano s toga, što sam — bivši bezplatnim kr. prislušnikom kod kr. kot. suda u Novom za izbora god. 1887. svoj glas dao kandidatu opozicije, bivšemu banu kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije Ivanu Mažuraniću. Radi toga uzsliedio je i moj indirektni odpust iz državne službe premještenjem od kr. kot. suda u Novom u Primorju k onomu u Staroj Pazovi u Sriemu.

Odvjetnička praksa u Sv. Ivanu Zelina tako je slaba i neunosna da ni uz najveći napor i uz najumjereniji život ne nosi niti toliko, koliko je za namirenje svagdanjih potreba nuždno. U povodu toga bio sam prinuždjen u kr. zem. vlade u Zagrebu moliti za dozvolu, da svoje sjedište premjestim nekamo, gdje bi mi bila eksistenca barem osigurana, dočim sam u Sv. Ivanu bio prinuždjen vječno nove dugove praviti.

Tima svojima molbama bio sam redovno odbijan, a kada sam nakon triipolgodišnje prakse uvidio, da izlaziti odvjetničkom praksom nikako ne mogu, ostanem li pako i nadalje tamo, da moram materijalno nastradati, podnieo sam i četvrtu molbu za dozvolu premještaja sjedišta. Za slučaj, te mi se to i opeta ne dozvoli, podnieo sam rezignaciju na sv. ivanskom stallumu, dok sam tu eventualnost već dvie godine prije u svojoj drugoj molbi za premještenje nagoviestio.

Molba za premještenje nije ni uzeta u obzir i pretres, a prihvaćena je rezignacija na stallumu time, da je — proti jasnomu slovu i duhu moje molbe — rezignacija od strane vlade protegnuta u obće na odvjetničtvo u obsegu kr. banskoga stola, čega ja nisam niti rekao niti mislio reći. Razjašnjenje od mene nije nigda niti traženo niti dano, već je vlada samovlastno proširila stvarni i bitni sadržaj moje molbe.

Poslie toga, znajući dobro, da bi mi bio uzaludan svaki korak, nisam se više za to ni zanimao, već se posvetih žurnalistici, a bivši mjeseca maja god. 1897. izabran narodnim poslanikom sudjelovao sam u zakonarskoj perijodi 1897—1901. Sv. ivanski stallum agendi poslie mene polučio je dr. Dragutin Benak, umirovljeni viećnik kr. banskoga stola i kano pristaša narodne stranke član zemaljskoga i državnoga sabora. Mjeseca travnja 1900. dozvolom kr. zemaljske vlade premjestio je on svoju odvjetničku pisarnu iz Sv. Ivana u Samobor, a razlog tomu jest, što niti on nije mogao odvjetničkom praksom u Sv. Ivanu polučivati niti toliko, da bi mogao namirivati tekuće troškove pisarne, i dr.

Pošto je molbi dra Benaka udovoljeno, a podnieo ju je upravo s istih razloga, s kojih i ja moje molbe podnašah, ponovio sam i ja svoju prijašnju molbu držeći, da ako jedni i isti razlozi vriede za jednoga, da će vrieditи i za drugoga.

I ta molba vraćena mi je neuvaženom, nakon što je kod kr. zem. vlade ležala punih 15 mjeseci i nakon što me je odjelni predstojnik za pravosudje i ponovno uvjeravao, da će biti povoljno riešenom.

Radi toga, držeći i onda, kao što i danas držim, da je sabor vlastan i upravo dužan nastojati i starati se o tom, da se zakon i pravednost jednako naprama svima vrši a da se ne pogoduje jednomu dočim se drugomu šteta i nepravda nanaša,

podnieo sam u jeseni god. 1901. pritužbu na sabor, kojemu sam i sâm bio članom, a kada mi je ta pritužba vraćena sbog razpusta sabora, obnovio sam ju na novi sabor.

Sve je to vjerno iznieo u saboru nar. zast. dr. Bogoslav Mažuranić u svojoj interpelaciji, stavljenoj u XXIV. sjednici držanoj dana 3. veljače 1902. navedavši u njoj točno i molbe, u kojima izticah razloge i uzroke svojoj prošnji. Interpelaciju prilažem u cielosti pod *B.*

Zaključkom svojim od 10. veljače 1902. sabor riešio je moju pritužbu tako, da ju je ustupio kr. zem. vladi na uredovanje. Ma da je svim dojakošnjim uredovanjem kr. zem. vlade u ovom predmetu meni samo golema nepravda i šteta nanašana, ma da mi se sa njezine strane uporno krati pravo, koje mi pripada, sabor kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije i opet bez ijedne rieči upućuje me na uredovanje iste te vlade, koja proti meni konstantno sliedi jedan i isti pravac — nepravde. Predstojnik odjela za pravosudje, kada bijah kod njega ponovno u tom poslu dana 4. travnja 1902. svojima i riečima i postupkom to mi zasvjedoči.

U očí takova stanja stvari jasno je, da se sa strane kr. zem. vlade proti meni počinja najočitija nepravda, a činjenice ustanovljene neprieporno pokazati će i vrelo toj i tolikoj nepravdi.

Ma da u interpelaciji dra Bogoslava Mažuranića ne ima ni traga ni glasa kakovoj osobnosti, dapače niti aluzije na kakovu osobnost, odjelni predstojnik za pravosudje odgovarajući na nju, nu ne navedavši ni jednoga jedinoga razloga rekao je: „da se neće upuštati u *osobne* stvari, jer da za to nije kompetentan.“ A u saborskoj sjednici od 10. veljače 1902. povodom razprave o mojoj pritužbi vodja čiste stranke prava dr. Josip Frank rekao je: „da posve pojmi težki položaj, u kojem se ovdje nalazi sam *ban*, ... komu da će sigurno težka biti pozicija u ovom *osobnom* pitanju.“

Moje pravo nije nigda ni po kome osporeno, a činjenica nepravde tumači se i razjašnjuje i u samom saboru osobnim animozitetom banovim proti meni. Ma da mi to nije nimalo prijatno i ma da vrlo nerado, tek izazvan višegodišnjima proganjanjima i ciničkim postupkom proti sebi to činim, ovim momentom dužan sam da i to osvjetlim, ma da je to inače, barem u Hrvatskoj, dovoljno poznato.

Svojim parlamentarnim nastupom — s kojih razloga, nije da se ovdje navadja — dospjeo sam u očitu protimbu toli sa sistemom, što u Hrvatskoj vlada, koli sa većinom sabora. Iz te protimbe rodio se proti meni postupak, uslied kojega je *kr. kotarska oblast u Novom sastavila prezidijalne zapisnike, koji nisu odgovarili istini*, a upotrebljeni su proti meni kao sredstvo bojkota; izazvana je proti meni *afera časti*, u kojoj su *zapisnici falsifikovani;* u saboru su *stenografski zapisnici netočno sastavljeni*, jer su moje rieči jedne krivo unašane, druge izpuštane, te sam dapače na osnovu takova postupka izključen bio od 70 saborskih sjednica. Sudovi i oblasti, kod kojih sam djelovao kano odvjetnik ili branitelj iztraživali su od hoc, da nadju štogod, čime bi me se kano krivca uglavilo. Sva ta hajka imala je poslužiti svrsi, da me se moralno utuče i učini nemogućim.

Borbu sam izdržao čitav i do kraja, pa jer se je sve to sbivalo znanjem i privolom samoga bana, koji uza to što je šef vlade ujedno je i proglašen vodja narodne stranke, naravno je, da sam i držao i držati morao njega jednim od glavnih vinovnika toga postupka proti meni. A i posve je naravno i pojmljivo, *pošto sam do kraja izdržao sve te navale i makinacije, a ipak ostao čitav i nepovriedjen do li materijalno, da sam nastojao pokazati i dokazati, tko su i kakovi su oni, koji nastojahu, da mene difamiraju i zatuku.* A la guerre comme à la guerre.

Madjarski gradjanin Julijo Ertl nazvao je i javno proglasio bana hrvatskoga Dragutina grofa Khuena Hedervaryja *prostom varalicom*, radi čega ga je potonji tužio radi klevete i uvriede poštenja. Pravorjekom gjurske porote Ertl *riešen* je obtužbe. U povodu te osude ja sam u „Narodnoj Misli“ na grofa Dragutina Khuen Hedervaryja kano bana hrvatskoga upravio otvoreno javno pismo, kojim sam iztaknuo, da on više sa čašću ne može obnašati dužnost bana hrvatskoga. Pismo je to zaplienjeno.

Kada sam se po izključenju povratio u sabor, predao sam u uručbeni zapisnik sabora u tom predmetu *interpelaciju*, koja mi je po predsjedničtvu sabora povraćena te mi uzkraćeno pravo, da ju u saboru iznesem. Interpelaciju, kojom pitam, je li vlada o uspjehu toga procesa obaviestila Vaše Veličanstvo, a ako nije zašto toga nije učinila, prilažem pod *C*.

2. prosinca 1899. predao sam predsjedniku sabora predlog glaseći: „Sabor kraljevina Hrvatske i Slavonije zaključuje, da

odgadja obdržavanje saborskih sjednica i obustavlja svako parlamentarno djelovanje sve dotle, dokle god čast bana bude obnašao pravorjekom sudbene porote difamirani grof Dragutin Khuen Hedervary, Predsjedničtvo sabora poziva se, da o ovom zaključku bezodvlačno obaviesti toli ministra-predsjednika koli kralja.“

Predlogu*) sam pridao i obrazloženje u kojem dajem izražaja dvojbi, da bi višim faktorima bila znana činjenica, na kojoj osnivam svoj predlog, jer inače nije moguće pomisliti, da bi „pravorjekom porote žigosanoga bana hrvatskoga sveudilj držali na mjestu kraljevoga namjestnika, onoga istoga kralja, u ime kojega mu je uzkraćena zaštita poštenja.“ Sam predlog sa obrazloženjem prilažem pod *D*.

U dokaz, da nisam nimalo beztemeljno i nerazložno postupao, prilažem pod *E* osudu u samoj toj svari.

Na pogled tih činjenica dvojaka je mogućnost: ili je istina sve ovo, što navedoh, ili nije istina. Ako je istina, a istina je, onda stoje i sve konzekvence, što ih ja odtale izvadjam; ili nije istina, a u tom slučaju ja sam gotov podvrći se svakoj kazni, koju mi se uzhtije da nametne, pa bila i najteža.

Bilo medjutim kako mu drago, istom nije moguće ni pomisliti, kamo li dozvoliti, te je istina, da se niti može uz odobrenje sudbene porote namjestnika kraljeva vrstati u redove prostih varalica, niti da se imunitetom kraljeva namjestnika zakriljuje nazivom proste varalice žigosani individuum, dajući pod tim plaštem maha furijama svoje osobne osvete i strasti.

Oni koji od takovih trpe, dužni su se od njih braniti, a jer sam i ja jedan od takovih iznašam ovaj spor pred najvišega zaštitnika prava i pravice u najdubljoj nadi, da će mi Vašim Veličanstvom biti povraćeno i sanirano pravo, godinama mi kr. zemaljskom vladom u Zagrebu ukraćivano i gaženo.

Dr. Franko Potočnjak.

---

*) Sa tim predlogom postupano je kao i sa interpelacijom. Uzkraćeno mi je pravo, da ga u saboru iznesem i obrazložim.

Interpelacija

narodnoga zastupnika dra. Bogoslava Mažuranića u sjednici hrvatskoga sabora od 3. februara 1902.

Visoki sabore! Moja interpelacija glasi ovako (čita):

„S kojih razloga visoka kr. zem. vlada krati vršenje odvjetničke prakse odvjetniku dr. Franku Potočnjaku?“

Da obrazložim ovu interpelaciju, posvema ću objektivno navesti činjenice, koje se te stvari tiču, a ostavljam sve refleksije i prigovore na stranu.

Dr. Potočnjak načinio je odvjetnički izpit god. 1890., o čem mu je izdana po banskom stolu 11. rujna br. 21.563 svjedočba s „vrlo dobrim“ uspjehom. Naredbom vlade od 1893. god. 21. ožujka br. 3581 podieljeno mu je pravo odvjetovanja u obsegu banskoga stola sa sjedištem u Sv. Ivanu Zelini. Kad je dobio to mjesto, odputio se onamo, ali se nakon kratkog vremena uvjerio, da su okolnosti takove, da samo vrlo slabo ili nikako živjeti ne može. Radi toga obratio se molbom od 15. listopada 1893. br. 13.034 na kr. zemaljsku vladu, da mu sjedište premjesti odanle, jer tamo ne može živjeti. U toj je molbi naveo (čita): „Zahvalan za podieljeno mi pravo, nastupio sam odvjetničku praksu najboljom nadom, da ću svojim odvjetničkim djelovanjem barem toliko zasluživati moći, koliko će mi biti nuždnim, da pristojnim i stališu odgovarajućim načinom uzdržajem sebe i ostarjele mi roditelje.

Nada me je u tom medjutim prevarila, jer uz najbolju volju nisam kadar zaslužiti niti toliko, koliko mi je bezuvjetno nuždno za podmirenje mojih pisarničkih i životnih potreba, kamo li da svojim starim roditeljem ma ikakvu pomoć pružim. A svoje roditelje dužan sam uzdržavati i kano sin, i jer su oni sav svoj imetak na moju naobrazbu uložili, pa sada očekuju od mene pomoći.

Kraj, u kojem vršim svoju odvjetničku praksu, bio je prije poznat kao imućniji, nu od desetak godina, odkada je

jedini veliki produkt — vino — uništen filokserom, postao je posvema osiromašenim.

U sielu suda sada smo dva odvjetnika, nu poslovanje obaju nije ni toliko, koliko je ono jednoga srednjega odvjetnika u skromnom gradiću.

Mojim dolazkom ovamo odtrgnuo se od odvjetnika gosp. Eugena pl. Saxa neki dio njegovoga poslovanja, koje je, kako sam se uvjerio, i prije neznatno bilo, samo je sada posljedicom to, da niti on, — starac i fizički posve onemogao, nema niti one slabe predjašnje zasluge kojom je prije tek vegetirao, a niti ja od svojega posla imadem ma ni zere koristi, što više — zakapam se danomice u sve veće dugove, jer mi izdatci — i to bezuvjetno nuždni — za dvostruko nadmašuju primitke . . . Umjesto da me je dobiveni stallum agendi pomogao, srušio me je u još gore neprilike, koje su uza sve to pogoršane tim, što sam prinuždden, da stare roditelje držim u Primorju, budući mi ih, privikle jedino na onaj kraj, u visokoj njihovoj starosti nemoguće ovamo preseliti. Tako sam prinuždden na dva kraja trošiti. Iz te nemile neprilike ne vidim inoga izlazka, van da smjerno zamolim vis. kr. zem. vladu, da mi blagostivo izvoli dozvoliti, te sjedište svoga odvjetničkog djelovanja premjestim, bilo u mjesto, gdje bi mi zaslužba tolikom bila, te bih pristojnim načinom mogao toli svoju koli i roditelja si eksistenciju podržavati bilo tamo, gdje mi se roditelji nalaze, da uz jedan trošak s njimi živim.

Uslobadjam se s toga smierno moliti, da mi vis. kr. zem. vlada blagostivo izvoli dozvoliti, te sjedište svoga odvjetničkog djelovanja premjestim u Zagreb ili u Novi.“

Na tu molbu dobio je jednostavno riešenje, da se molba odbija. Odnošaji se niti kasnije nisu popravili. Zato je 14. veljače 1894. po drugi put upravio molbu na zem. vladu, gdje opetuje sve ono, što je prije napomenuo i moli, da mu se dozvoli ta promjena.

U toj molbi navadja on doslovce (čita):

„Visoka vlado! Od dana predaje upitne (naime prve) molbe do danas prošlo je nekoliko mjeseci, a ja na žalost sve više uvidjam, da su odnošaji, što ih svojom molbom navedoh ne samo uviek jednaki, već da se sve što dalje, sve to jače pogoršavaju!

Ovakova, svaki dan sve šo više rastuća materijalna nevolja očiti je put konačnoj materijalnoj propasti, kojoj drugoga izlazka niti imade, niti ga može biti, van ili da sjedište mog a djelovanja premjestim ili da rezigniram na odvjetničtvu sa sjedištem, u kojem se materijalno bezuvjetno moram zatući.“

U ovoj drugoj molbi, kako se vidi, još je crnije opisan život odvjetnika u Svetom Ivanu-Zelini.

Medjutim i ta druga molba je povraćena, a da se na nju nije uzeo nikakav obzir. Odnošaj izmedju dra. Potočnjaka i odvjetnika Sachsa tako je daleko išao, da je onaj siromašni starac morao biti od dra. Potočnjaka uzdržavan, jer nije toliko zaslužio, koliko je nuždno za najpotrebitiju hranu.

Radi te nevolje obratio se je odvjetnik Sachs molbom na kr. zem. vladu, da ga premjesti iz Sv. Ivana u Belovar, jer da će od glada umrieti. Tu molbu Sachsovu priložio je dr. Potočnjak svojoj trećoj molbi, koju je putem odvjetničkog odbora visokoj vladi podnio, kao dokaz, da ilustrira odnošaje slabe onoga kotara. Molba Sachsova glasi (čita):

Visoka kr. zemaljska vlado!

„Biti će tomu skoro na šestnaest godina, što pokorno podpisani advociram u Sv. Ivanu Zelini.

Praksa moja nigda nije bila takovom, da bih od nje — uz podmirbu svagdanjih potreba života, bio si mogao ma bilo što za stare dane prišteditи, već mi je zaslužba bila uviek jedva tolikom, da sam njom mogao podmirivati svagdanje potroške moje — neženje bez ikakovih inih obveza.

S prva bilo mi je to tim lakše, što sam od odpravnine, koju sam dobio kano financijalni perovodja, donio sobom par stotina forinti, kojima u početku nedaću svoga poslovanja popravljah.

Uvidiv, da mi ovdje obstanka nema, zamolih, da mi se dozvoli premjestiti sjedište svoga djelovanju u Požegu, što mi bje i dozvoljeno već prije petnaest godina.

Nu budući sam baš u to vrieme obolio, ne preselih se u Požegu, već ostadoh u Sv. Ivanu, držeći, da neću dugo izdržati, već da mi je, težko bolnu, i onako umrieti.

Medjutim izdržah evo punih petnaest godina, boreći se sa raznim kalamitetima, a živući radi malene i slabe odvjetničke

prakse dosta oskudno, tako da mogu reći, te nisam živio, već upravo vegetirao.

Prošle godine otvorio je ovdje svoju odvjetničku pisarnu i odvjetnik g. dr. Franko Potočnjak, a od tada meni je od zla postalo još i gore, jer mi se jedan dio i onako slabe prakse posvema otrgnuo i k njemu prešao, tako, da sada niti toliko ne zaslužujem, koliko prije, te više niti ne vegetiram već upravo kuburim i stradam.

Toga više podnašati ne mogu, niti mogu da dalje ovako trajem, pa sam prinuždeu, da pod svoje stare dane ponovno tražim premještaj nekamo, gdje bih barem toliko mogao zasluživati, koliko će mi biti nuždnim, da pristojno živim, čega ovdje uz najbolju volju ne mogu.

Molim s toga, da mi visoka kr. zem. vlada izvoli dozvoliti, te sjedište svoga djelovanja premjestim u Belovar."

Tu molbu Sachsovu, odnosno prepis njezin poslao je g. dr. Potočnjak skupa sa svojom molbom vis. vladi preko odvjetničke komore, kojoj je stvar razložio i upozorio je slavnu odvjetničku komoru (čita):

„Slavna odvjetnička komora snuje upravo o načinu, kako da stvori zakladu u podporu nevoljnih i siromašnih odvjetnika, a ja nastojim da izbjegnem toj žalostnoj eventualnosti, te bih na takovu podporu upućen bio.

Budući sam mlad i voljan raditi, a u ovom kraju odsudjen na nerad i stradanje, tomu je lasno pomoći, dozvoli li mi se premještaj."

Sam pako u trećoj molbi na vladu kaže (čita):

„Niti toliko ne zaslužujem, koliko mi je za svagdašnji život nuždno, te umjesto da živim od svoje odvjetničke zaslužbe, još i sada nakon godine dana odvjetničkog djelovanja prinuždeu sam, da se zadužujem, hoću li da svagdanje potrebe podmirim.

Stallumom agendi umjesto da se pomognem, zakapam se u sve to veće dugove — mjesto da stare odplaćujem prinuždeu sam radi obstanka praviti nove.

Uvidjajući te žalostne okolnosti obratih se vis. kr. zem. vladi molbami dpr. 15. listopada 1893. br. 13.043 pod A) i dpr. 14. veljače 1894. br. 2058. pod B), moleći, da mi se dozvoli, te sjedište svoga djelovanja premjestim u Zagreb ili u Novi.

Obje te molbe vraćene su mi ne uvažene.

Budući odlučno uvidjam, da ovi simptomi nedaće, koje napomenuh, nisu nipošlo efemerni, već na žalost stalni, i što je još gorje, da sve što dalje sve to gorjimi bivaju, uslobadjam se i po treći put obratiti vis. kr. zemaljskoj vladi smjernom molbom, da blagoizvoli dozvoliti, te sjedište svoga odvjetničkog djelovanja premjestim iz Sv. Ivana u Novi."

Ta treća molba riešena je tako, da je jednostavno povraćena natrag ne uvažena.

Na koncu konca nakon 3 i pol godine prakse, kad već nije mogao eksistirati dr. Potočnjak zatrpav se u dugove, obratio se posliednji put na vladu molbom od 26. lipnja 1896, u kojoj kaže: „Mojimi molbami pod A, B i C molio sam, da mi vis. kr. zem. vlada blagoizvoli dozvoliti, te sjedište svojega odvjetničkoga djelovanja premjestim iz Sv. Ivana u Zagreb ili u Novi.

Razloge, koji me na taj korak prinukaše, savjestno navedoh u navedenih molbah.

Predvidjao sam, budem li prinuždeu ovdje i nadalje odvjetovati, da ću materijalno nastradati, te dočekati udes mojih predšastnika pok. Sachsa i Badlaja, koji su u najvećoj nuždi umrli, ne ostaviv ni toliko, da se namire troškovi pristojnoga gradjanskoga pokopa.

Sada nakon trogodišnjega djelovanja uvidjam, da se u svojoj bojazni nisam prevario, ali na žalost uvidjam i to, da bez pogibelji za konačnu materijalnu propast nisam kadar dalje ovdje odvjetovati.

Ako i ne poradi sebe, a ono poradi obveza, kojim sam dužan odgovarati, valja mi se za vremena poskrbiti, te odvratim tu pogibelj.

To može biti samo tako, da ili premjestim sjedište svoga odvjetovanja ili da ga napustim, pa se obratim kojemu drugomu zvanju i zanimanju, koje će mi barem eksistenciju osigurati.

Radi toga uslobadjam se zamoliti vis. kr. zem. vladu: da mi blagoizvoli dozvoliti te sjedište svoga odvjetničkoga djelovanja premjestim iz sv. Ivana u Zagreb ili Novi.

U slučaju, te vis. kr. zem. vlada toj mojoj skromnoj molbi udovoljiti nebi udostojala, molim, da se ova moja molba prihvati kano resignacija na odvjetničtvu sa sjedištem u Sv. Ivanu Zelini."

Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana

Na ovu molbu došla je odluka, da je „vis. vlada odjel za pravosudje odpisom od 4. rujna 1896. br. 12.011 obnašla prihvatiti ostavku dra. Potočnjaka, kojom se odriče prava odvjetovanja u obsegu banskoga stola sa sjedištem u Sv. Ivanu Zelini.“

To će reći, riešila je vlada onaj drugi dio Potočnjakove molbe i dodala je ono, česa nije niti bilo u molbi, da se odriče odvjetovanja u obsegu banskoga stola, dočim je u molbi samo govor o odvjetovanju u Sv. Ivanu Zelini.

Poslie toga nije dalje dosadjivao kr. zem. vladi, znajući, da mu se udovoljiti neće. Medjutim se dogodilo nešto, što je dra. Potočnjaka ponukalo, da se ponovno obrati na kr. zem. vladu, da rieši njegovu prvu molbu, koju vlada nije riešila bila, nego je prihvatila jednostavno njegovu resignaciju.

Naš vriedni naime drug, saborski zastupnik g. dr. Benak, dobio je stalum agendi u sv. Ivanu Zelini, a za kratko vrieme uvjerio se i on, da tamo odvjetnikom ruže osobito ne cvatu, pak je zatražio premještenje za Samobor. Ovoj njegovoj molbi je udovoljeno. Kad je to dr. Potočnjak vidio, onda je svoju prijašnju molbu ponovio, držeći, da ako su isti razlozi vriedili za jednoga, da će vrieditи i za drugoga. Upravio je god. 1901. na vis. vladu ovu molbu: (čita) „Molbom od 26. srpnja g. 1896., br. 9406. pod A, molio sam za dozvolu, da sjedište svoga odvjetničkoga djelovanja premjestim iz Sv. Ivana u Zagreb ili u Novi. — Za slučaj nedozvole resignirao sam na odvjetničtvu sa sjedištem u Sv. Ivanu Zelini. Razloge tomu naveo sam koli u samoj toj molbi, toli i u molbama njoj pod A, B i C priloženim, kojima vjerno ocrtah i stanje svoje, kao odvjetnika u Sv. Ivanu Zelini i materijalno stanje kotara.

Premještenje sjedišta nije mi dozvoljeno, resignacija prihvaćena, jer je uzeto, da sam od objesti tražio premještenje. Iza mene zatražio je i polučio stallum agendi u Sv. Ivanu g. dr. Dragutin Benak.

Skorih dana premjestio je on svoju odvj. pisarnu iz Sv. Ivana u Samobor, a razlog tome bijaše to, što nije mogao niti toliko polučivati odvjetničkom praksom, da bi namirivao tekuće troškove pisarne, porez i dr.

Gosp. dr. Benak jest bogat čovjek, penzionirani viećnik banskoga stola, član zajedničkog sabora. Ako je i on uza sve to bio prinuždeu, da se miče iz sv. Ivana, onda, ako i na-

knadno, može biti sada posve jasno, da sam ja — čovjek, upućen jedino na svoju zaslužbu — i suviše dugo teglio traljava kola sv. ivanske advokacije, da i ne upozorujem na to, kako od dobra nitko pametan ne bježi. Na osnovu toga molim, da vis. vlada blagoizvoli sada uvažiti prvi dio petita moje molbe pod A, te mi dozvoli, da nastavim svoje odvjetničko djelovanje sa sjedištem u Zagrebu, Crikvenici ili Sušaku".

Ova molba vraćena je molitelju nakon čitavih 15 mjeseci opet kao sve prijašnje jednostavno s navodom, da se ne uvažuje. Radi toga podnio je prošle jeseni dr. Potočnjak pritužbu na ovaj sabor, u kojoj u glavnom sve ovo crta, što sam ja ovdje pročitao i pripovjedio. Ta molba povraćena mu je preko vis. kr. zem. vlade natrag s tim dodatkom, da ova njegova pritužba do zaključka sabora, koji je uzsliedio 22. oktobra 1901. uslied previšnjeg reskripta, riešena nije.

Otvorenjem ovoga sadašnjega zasjedanja poslao je istu pritužbu, s istim dokazalima i dokumentima.

Gospodo, ja ne imam ništa, da tumačim i razpravljam, nego ću dodati samo jedno: Visoka vlada u onoj molbi, kojom je tobože resignirao posve na odvjetničtvo dr. Potočnjak, nije se obazrela na onaj momenat, da on traži drugo mjesto, nego je resignaciju primila. Kod najzadnje molbe nije uzela u obzir onih okolnosti, koje je uzela u obzir onda, kad je gosp. dru. Benaku dozvolila premještenje iz Sv. Ivana Zeline u Samobor. To je sve, na što imam opozoriti i pitam vis. vladu, da odgovori, koji su razlozi, da se ovomu čovjeku ne da da izvršuje odvjetničku praksu, kako bi to moralo biti.

Stavke

u tiskopisima Julija Ertla, u kojima je grof Dragutin Khuen-Hedervary našao klevetu i uvredu svoga poštenja te radi kojih je podnieo proti njemu kaznenu prijavu. Navadjamo ih po prijavi:

„Pšenica, što mi je bila pokazana u tölöškim hambarima i za koju mi je rečeno, da je priplod tölöških njiva, nije poticala odtuda, već je bila plod iz drugoga kraja;“

„Ladamerski zakup nije imao — kako me se je lakovjernika uvjeravalo — tisuću, već samo 750 jutara (lanaca) oranica;“

„očitujem, da sam ja, odnosno moja obitelj protupravno orobljen i lišen imetka;“

„istina je, ja sam podpisao ugovor i njegova slova govore proti meni; njega se je i upotrebilo proti meni i izrabilo do poslednjega slova tako, da sada stojim na tom svietu kano orobljeni prosjak;“

„nu sasvim tim ja se i poslie te moje propasti usudjujem podignute glave gledati svietu u oči.

A Vas pitam, Preuzvišeni, možete li i Vi to isto o sebi reći? Ne osjećate li, da ste mi nemilosrdno i nepravedno porobili moj imetak?“

„pomislite na to, Preuzvišeni, da nisu istini odgovarale dielom Vaše tvrdnje, a dielom one Stjepana Möllera, tvrdnje, koje su me na to sklonule, da sam podpisao ugovor i izplatio godišnji zakup od 10.000 for. bez ikakove pismene namire; da nisu bile istinite tvrdnje, da zakup ladamerski imade tisuću jutara oranice, k tomu da nije izložen povodnji i magli i da na njem ne leži voda; pomislite na to, da sam ja polag toga spao na projački štap za to, jer sam se pouzdao u istinitost Vaših rieči;“

„ja sam to napisao zato, da javno mnienje uzmogne vidjeti, kako se je sa mnom postupalo prije sklopljenoga ugo-

vora, a kako se je naprotiv meni okrenulo kabanicu, kada je ugovor bio podpisan i ja već ulovljen;“

„jedva što sam preuzeo ladamerski zakup, s mjesta pružala mi se prilika iz dana u dan uvjeriti se, kako sam bio prevaren;“

„istinite su moje tužbe, kako mogu da obstanu zakupnici na dobru Hédervár, kada se tamo ne preza ni pred otimačinom imetka siromašnih zakupnika;“

„nakon svega toga, što da kažem ja, obećanjima i obodravanjima Stjepana Möllera i grofa Khuen-Hedevaryja zavedeni i polag toga mojega imetka lišeni i orobljeni Julijo Ertl? Ništa drugo, nego da Stjepana Möllera skupa sa grofom držim i proglasujem prostima varalicama.“

Navedavši te stavke dodaju tužitelji grof Dragutin Khuen-Hedervary i dr. u tužbi — punim pravom — doslovno sliedeće rieči:

„One stavke obaju inkriminiranih tiskopisa, što smo ih gore točno naveli i naznačili, sadržaju sve ukupno i svaka za sebe takove tvrdnje, koje — kada bi bile istinite — izložile bi nas javnomu preziru.“

Na osnovu toga zahtievali su, da Julijo Ertl bude priznat krivcem i osudjen radi klevete i uvrede poštenja, podjedno da bude dužan nositi troškove parnice i objelodaniti osudu, što bude izrečena, u novinama „Győri Hirlap“ i „Komáromi Lapok“.

Gjurski kr. sudbeni stol, osudom od 30. marta 1898. broj 1511 riešio je Julija Ertla.

Otvoreno pismo

štampano u časopisu „Narodna Misao“ od 7. travnja 1898, broj 10.

Gospodinu

Dragutinu grofu Khuen-Hedervaryju

u Zagrebu.

Gospodine grofe!

Gosp. Julije Ertl nazvao Vas je i javno proglasilo *prostom varalicom*.

Vi ste ga radi toga tužili zbog klevete i uvrede poštenja i zahtijevali, da bude priznat krivim i kažnjen.

Gjurska porota pred kojom se rasprava na Vašu tužbu vodila riješila je g. Ertla od krivnje klevete jednoglasno, a od krivnje uvrede poštenja sa 8 glasova proti 4 glasa.

Nazvavši Vas dakle i proglasiv prostom varalicom g. Ertl nije počinio uvrede poštenja, a navodima, kojima je taj svoj sud o Vama obrazložio, nije počinio klevete.

Ne mareći za to, da Vi obnašate razne časti i odlikovanja, da ste n. pr. vitez zlatnoga krzna, tajni savjetnik, vitez željezne krune itd. jer to nisu naše narodne časti, pa je stoga drugima brinuti se o tom tko ih nosi, nama je istaći, da Vi obnašate čast vrhovnoga glavara u Hrvatskoj i Slavoniji.

Banska čast u nas i sada jošte prestavlja najveću narodnu čast, ma da se do nje žalibože više ne dolazi narodnim povjerenjem.

Ni Vas nije na nju postavila narodna volja, a kako Vas je na njoj gledala i kako Vas gleda znadete i sami.

Nu postavio Vas na časnu bansku stolicu tko mu drago, najmanje na što mora paziti jest to, da je zaprema čovjek, o čistoći značaja i poštenju kojega ne smije da se opravdano ni na časak ma ni posumnja, kamo li da ga se uz odobrenje javnoga mnieja i sudbene porote javno proglasi prostom varalicom.

Sa banske stolice upravlja se i rukovodi čitav naš život fizički i duševni, moralni i materijalni; socijalni se naši odnošaji razvijaju ili uništuju, ekonomski unapredjuju ili ubijaju.

Sve to biva prema tome kakove je moralne visine onaj, koji to odlučno mjesto zaprema te kakovi su oni, koji su oko njega i koji ga svjetuju i podupiru.

Moralnu Vašu visinu pokazala je gjurska osuda i onima, kojima su doslije bile zatvorene oči za sve ono, što se u Banovini zbivalo i što je u saboru i izvan njega neodoljivom silom na javu izbijalo. Jer drugi su i onako već davno o tome na čistu bili.

Polag stare istine, da se jednak s jednakim druži lasno je uvidjeti, tko su i kakovi su oni, koji su oko Vas, te koji Vas svjetuju i podupiru.

Narod naš u Banovini hrvatskoga i srpskoga imena ako ništa ino barem to imade pravo zahtijevati, da mu na časnom mjestu glavara zemlje stoji osoba poštovana i časna a nipošto individuum, koga porota ne može da zaštiti pred infamirajućim nazivom — prosta varalica.

Narod hrvatski ili srpski siromašan je, jer je osiromašen po kojekakovim spekulantima i varalicama, ali jošte nije sav tako nisko moralno pao, da mu je svejedno tko mu vodi upravu, nadgleda sudstvo, rukovodi odgoj, upravlja imetkom, pa najmanje smije trpiti, da mu javni moral rukovodi i narodnu čast prestavlja čeljade, za koje gjurska porota priznaje opravdanim naziv — proste varalice.

Istina, g. Ertl nazvao je Vas kao grofa Khuena prostom varalicom i Vi ste ga tužili kano grof Khuen. Nu po g. Ertlu kano prosta varalica javno ožigosani grof Khuen ujedno je i imenovani ban hrvatski, a jedan se od drugoga razlučiti nikako ne da.

Žig kojim Vas je obilježio g. Ertl Vi ste mogli i ignorovanjem preći, nu kada ste protivno uradili te se utekli sudu, dužnost Vam je iz pravorijeka sudbene gradjanske porote povući i konsekvence.

Najblaže što se iz toga pravorijeka izvesti dade jeste to, da Vas g. Ertl nije bez svakoga povoda i razloga nazvao prostom varalicom.

Vi, koji već blizu petnaest godina kvarite javni moral Banovine, barem sada nakon gradjanskoga pravorijeka gjurske porote prestanite kužiti mjesto, na koje spadaju jedino muževi časni i poštovani, nošeni narodnom ljubavi, o kojima se ni u snu ne smije niti pomisliti kamo li javno i uz odobrenje sudbene reći, da su proste varalice.

Dolje infamni!

U Zagrebu 7. aprila 1898.

Dr. Franko Potočnjak.

Interpelacija

narodnoga zastupnika dra. Franka Potočnjaka, najavljena 8. veljače 1899. saboru kraljevina Hrvatske i Slavonije.

Julijo Ertl nazvao je i javno proglasio grofa Dragutina Khuen-Hedervaryja prostom varalicom.

Radi toga tužio ga je grof Dragutin Khuen-Hedervary sbog klevete i uvriede poštenja i zahtievao, da bude priznat krivim i kažnjen.

Gjurska porota, pred kojom se razprava na tu tužbu vodila riešila je Julija Ertla od krivnje — i klevete i uvriede poštenja.

Je li kr. zemaljska vlada obaviestila kralja o posljedku te parnice?

Ako je to učinila, kakav je dobila odgovor na tu obaviest?

Ako toga učinila nije, čime i kako opravdava taj propust?

U Zagrebu, 8. valjače 1899.

Dr. Potočnjak v. r.

Predlog

narodnoga zastupnika dra. Franka Potočnjaka, predan na ruke predsjednika sabora g. Vase Gjurgjevića prije saborske sjednice CIX. dana 2. prosinca 1899.

Sabor kraljevina Hrvatske i Slavonije zaključuje, da odgadja obdržavanje saborskih sjednica i obustavlja svako parlamentarno djelovanje sve dotle, doklegod čast bana bude obnašao pravorjekom sudbene porote difamirani grof Dragutin Khuen-Hedervary.

Predsjedničtvo sabora poziva se, da o ovom zaključku bezodvlačno obaviesti toli ministra predsjednika koli kralja.

Obrazloženje

Madjarski gradjamin Julijo Ertl nazvao je u tiskopisima i javno proglasio grofa Dragutina Khuen-Hedervarya prostom varalicom.

Radi toga tužio ga je grof Dragutin Khuen-Hedervary sbog klevete i uvrede poštenja i zahtievao, da bude priznat krivim i kažnjen.

Gjurska porota, pred kojom se razprava na tu tužbu vodila, riešila je Julija Ertla od krivnje — i klevete i uvriede poštenja.

U povodu te osude, koja je Julija Ertla riešila obtužbe, a grofa Dragutina Khuen-Hedervaryja odbila sa njegovim zahtjevom, da bude štićen u poštenju — grof Dragutin Khuen-Hedervary utekao se žalbom ništovnom vrhovnomu sudištu, koje mu je taj pravni liek kano neuvažen zabacilo.

Prema tomu stoji činjenica, da je pravorjekom porote grof Khuen-Hedervary lišen sudbene zaštite poštenja i da onaj, koji ga nazove prostom varalicom, ne počinja ni klevete ni uvriede poštenja.

Pravorjek gjurske porote, priznat valjano donesenim i po vrhovnom sudištu, difamirao je grofa Dragutina Khuen-Hedervaryja.

Akcijom Julija Ertla grof Dragutin Khuen-Hedervary bio je samo napadnut u svom poštenju, koje bi mu bilo ostalo nenarušenim, ako i ne posve nedvojbenim, da ju je prešao ignorovanjem.

Nu pošto se je on utekao sudu, da napadnuto svoje poštenje obrani, mogao je intaktan u svojem poštenju ostati samo tako, da sudbeni pravorjek navode Julija Ertla označi klevetom, a postupak njegov uvriedom grofova poštenja.

Pravorjek suda glasi protivno — riešava Julija Ertla obtužbe, a glede grofa Dragutina Khuen-Hedervaryja ovlašćuje na lišenje osobnoga poštenja.

U tom pravorjeku porote sastoji difamacija grofa Dragutina Khuen-Hedervaryja.

Po najelementarnijima pojmovima pristojnosti i gradjanske časti difamacija i obična, a nekmoli ona sudbene porote diskvalificira dotičnika, lišava ga časti i poštovanja, čini ga nesposobnim da obnaša bilo kakovu gradjansku javnu čast ili da zaprema mjesto javnoga zvaničnika.

Čast se obnaša samo sa čašću, a difamacija je opreka časti.

Grof Dragutin Khuen-Hedervary medjutim sveudilj obnaša čast bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, dakle čast najveću u našoj zemlji i zaprema mjesto, sa koga se upravlja i rukovodi čitav naš život fizički i duševni, moralni i materijalni, sa koga se socijalni naši odnošaji pomažu u razvoju ili uništuju, ekonomski unapredjuju ili ubijaju.

Obzirom na nemoć našu ozdola, polag koje mi niti uplivamo na imenovanje bana, niti smo kadri djelovati oko njegova svrgnuća biva to samo za to, jer ga na tom mjestu drže *faktori ozgora.*

Sada nastaje alternativa, da ti faktori *ili ne znaju* za difamaciju grofa Dragutina Khuena-Hedervaryja, *ili znadu* za nju.

Ako *prvo — onda su navlašno obmanuti i držani u neznanju, te im se to mora do znanja staviti.*

Ako drugo — onda mora da su osobiti obziri, koji te faktore nukaju, da *pravorjekom porote žigosanoga bana hrvatskoga sveudilj drže na mjestu kraljevoga namjestnika, onoga istoga kralja, u ime kojega mu je uzkraćena zaštita poštenja.*

Bili u ostalom ti obziri kakovi mu drago, oni se ne mogu i ne smiju podići nad interes javnoga morala.

A javni moral ne dopušta, ne može i ne smije dopustiti, da na častnom mjestu glavara zemlje stoji čovjek, kojega porota ne može da zaštiti pred infamirajućim nazivom — prosta varalica.

I jer se u nas upravo u tom javni moral gazi i tlači, saboru pristoji i pravo i dužnost, da tomu na kraj stane.

Moj predlog na to smiera.

U Zagrebu 2. prosinca 1899.

Dr. Potočnjak v. r.

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA
00000510955